

“Dit was erg, baie, baie erg.” Die effek van COVID-19 op informele straathandelaars in die middestad van Kaapstad

“It was bad, very, very bad.” The effect of COVID-19 on informal street vendors in the city centre of Cape Town

VICKEY DE VILLIERS

Skool vir Ekonomiese Wetenskappe
Noordwes-Universiteit
Potchefstroom
Suid-Afrika
E-pos: vickeylab@gmail.com

Vickey de Villiers

Derick Blaauw

DERICK BLAAUW

Skool vir Ekonomiese Wetenskappe
Noordwes-Universiteit
Potchefstroom
Suid-Afrika
E-pos: derick.blaauw@nwu.ac.za

Alicia Fourie

ALICIA FOURIE

Gordon Institute of Business Science
Universiteit van Pretoria
Illovo, Johannesburg
Suid-Afrika
E-pos: FourieA@gibs.co.za

VICKEY DE VILLIERS is ’n senior ontwikkelings-ekonoom by Urban-Econ Development Economists en het onlangs haar Meestersgraad in Ekonomie aan die Noordwes-Universiteit voltooi. Sy was voorheen ’n konsultant by Imani Development en het ’n internskap by die Wes-Kaapse departement van ekonomiese ontwikkeling en toerisme voltooi.

VICKEY DE VILLIERS is a senior development economist at Urban-Econ Development Economists and recently completed her Master’s degree in Economics at the North-West University. Previously, she worked as a consultant at Imani Development and was a graduate intern at the Western Cape government department of economic development and tourism.

DERICK BLAAUW is ’n professor in die Skool vir Ekonomiese Wetenskappe aan die Noordwes-Universiteit (Potchefstroom-kampus). Voor sy huidige pos het hy ekonomie aan die Universiteit

DERICK BLAAUW is professor in the School of Economic Sciences at the North-West University (Potchefstroom Campus). Prior to taking up this position, he lectured economics at the University

Datums:

Ontvang: 2021-11-26

Goedgekeur: 2022-02-22

Gepubliseer: Junie 2022

<p>van Johannesburg (UJ) gedoseer asook aan die Randse Afrikaanse Universiteit (RAU) en die Soweto- en Bloemfontein-kampusse van Vista Universiteit. Professor Blaauw se navorsing is hoofsaaklik op arbeids- en ontwikkelingseconomie gerig. Sy huidige werk is toegespits op die sosio-ekonomiese dinamika van kwesbare groepe in die informele ekonomie, insluitende motorwage, dagloners en vullisherwinners. Hy is ook tans 'n C3-gegraderde NNS-navorsers.</p>	<p>of Johannesburg (UJ), Rand Afrikaans University (RAU) and at the Soweto and Bloemfontein Campuses of Vista University. Professor Blaauw's research interests are mainly in the field of labour and development economics. His current work focusses on the socio-economic dynamics of vulnerable groups in the informal economy, such as car guards, day labourers and waste pickers. He is also currently a C3-rated NRF researcher.</p>
<p>ALICIA FOURIE is medeprofessor aan die Gordon Institute of Business Sciences (GIBS) en doseer makro-ekonomie, mikro-ekonomie en die besigheidsomgewing. Voordat sy by GIBS aangesluit het, het sy vir 10 jaar ekonomie aan die Noordwes-Universiteit doseer en vir baie jare as vaksameroeper vir mikro- en makro-ekonomie opgetree. Prof Fourie was ook betrokke by die afstandsonderrigprogram, UNIVPREP. Gedurende haar tyd aan die Noordwes-Universiteit het sy talle onderrigtoekennings van die Noordwes-Universiteit en Media24 ontvang.</p> <p>Alicia het 'n PhD in Ekonomiese Onderwys en het verskeie eweknie-geëvalueerde artikels gepubliseer in nasionale en internasionale joernale wat verband hou met ekonomiese opvoeding, toerisme-ekonomie en gedragseconomie. Tans fokus sy haar navorsing op toerisme ekonomie en die informele arbeidsmark.</p>	<p>ALICIA FOURIE is an Associate Professor at Gordon Institute of Business Sciences (GIBS) and lectures in macroeconomics, microeconomics and the business environment. Prior to joining GIBS, she lectured at the North-West University for 10 years in economics and acted as subject convenor for micro-and macroeconomics for many years. Alicia was also involved with the distance education program, UNIVPREP. During her time at the North-West University, she received numerous teaching awards from the North-West University and Media24.</p> <p>Alicia has a PhD in Economic Education and has several peer-reviewed articles published in national and international journals relating to economic education, tourism economics and behavioural economics. Currently, she is focusing her research on tourism economics and the informal labour market.</p>

ABSTRACT

“It was bad, very, very bad.” The effect of COVID-19 on informal street vendors in the city centre of Cape Town

The impact of the COVID-19 pandemic is currently reverberating throughout the formal and informal sector of the South African economy – including informal street vendors. The informal sector and key activities such as informal street trading play an important role in the South African economy and the unique socio-economic context of South Africa. Despite optimistic theoretical beliefs that the informal sector will mitigate the adverse effects of external shocks (as with the COVID-19 pandemic) by absorbing the job losses that occur in the formal sector, previous studies suggest the opposite. The informal sector is often disproportionately affected by external economic and health shocks, especially in southern Africa (Bassier et al., 2020; International Labour Organisation (ILO), 2020c; Rogan & Skinner, 2018; Skinner & Rogan, 2019). Against this background, the aim of the study was to explore the impact of the COVID-19 pandemic on the lives and livelihoods of informal street traders.

A qualitative research approach in the form of a descriptive case study was used to conduct an in-depth investigation of the effect of COVID-19 on the lives and livelihoods of street vendors in Cape Town's city centre. A qualitative approach provides the opportunity to conduct a more comprehensive and in-depth analysis around the research question. The specific area

in which the study was conducted was chosen to be close to transport infrastructure such as railway stations and bus stops and other public transport routes, as the literature suggests that these are the areas preferably frequented by street vendors. Before the fieldwork started, a pilot study was done to identify possible challenges and shortcomings in the interview guide. The necessary adjustments were made and the fieldwork took place between 6 and 8 May 2021. In-depth interviews, by means of a semi-structured interview guide, were conducted with 19 different street vendors, after which data saturation was achieved. Thematic analysis was used to identify, analyse and describe “trends or themes” (Bryman & Bell, 2014:439). Guided by the protocol of Du Plooy-Cilliers et al. (2014:230) and Guest et al. (2012:7), the researchers revisited the data numerous times, simultaneously identifying the themes several times in order to refine the analysis. The researchers consistently adhered to the “Code of Conduct for Researchers” as stipulated by the North-West University. The empirical component of the study only began after the researchers had obtained ethical approval from the Faculty of Economic and Management Sciences’ Research Ethics Committee. All relevant ethical principles were adhered to during the interviews with informal street vendors and COVID-19 protocol was strictly observed.

The demographic and business characteristics of the respondents serve as a precursor and background to the rest of the thematic analysis on the impact of COVID-19 on street trading as a sector of the informal economy. Interviews were conducted with 19 informal enterprises. During two of the 19 interviews, there were two respondents from the same stall participating in the interview. This means that the researchers engaged with 21 informal street traders, representing 19 informal enterprises. Most respondents were men (12 out of 21) and nine had completed matric. Although four (20%) of the respondents possessed a tertiary qualification, seven (35%) respondents had not completed their schooling. The respondents, who were mostly foreigners from Cameroon, Somalia and Malawi, were mainly between 35 and 64 years old; the youngest retailer was 23 years old and the oldest retailer 74. At the time of the interviews, clothing and/or footwear were the main products sold, followed by fruit and vegetables, jewellery, accessories and handbags. Some product offerings (such as flowers and fruit and vegetables) mainly have a local customer base, while traders selling arts, crafts or curio’s and some selling jewellery or accessories and bags are largely supported by tourists. The respondents’ experience as informal street traders ranged from about one year to 56 years. In general, 14 (67%) of respondents had been working as informal traders for more than five years.

A thematic analysis of the data showed that all the respondents’ businesses closed for between one and five months in 2020 due to the national lockdown and associated regulations. Inventory losses, lack of income, depletion of their savings, layoffs of employees and significant food shortages were on-going themes. It was also not possible for the foreign respondents to make significant remittances to family in their countries of origin. Declining tourism numbers and local customers who lost their jobs are a constant threat to the livelihoods of informal street vendors. Furthermore, most of their local clients work from home and avoid public spaces to comply with social distancing regulations. In addition, several respondents said that tourists had had a positive impact on their profit margin because tourists bought more expensive products compared to the local customers.

Most respondents said that their average monthly profit since the initial Level 5 lockdown in 2020 was about half of the average monthly profit the enterprise could generate before COVID-19. In addition, there were three businesses that could show only a third of the profits they had enjoyed before COVID-19, with another two businesses even reporting less than a third of their average profit prior to COVID-19 – one vendor’s profit was about 20–30% less

than before COVID-19. More specifically, three of the businesses made an average monthly profit of between R6 000 and R10 000 before COVID-19 and two of the businesses made an average daily profit of between R250 and R300. In the last year since the pandemic, however, three of the businesses generated an average monthly profit of between R2 000 and R5 000 and several businesses generated an average daily profit of between R100 and R200.

Street vendors use various strategies, such as good customer service, efforts to obtain the best possible location, the acquisition of fresh stock, and the use of social media and electronic payment instruments in an attempt to deal with the adverse consequences of the COVID-19 pandemic. However, despite their best efforts, several respondents had no choice but to reduce their employees' working hours and/or remuneration. The challenges that the COVID-19 pandemic presents to informal street vendors in Cape Town's city centre are therefore an ongoing daily reality. Continuous state support and follow-up studies with the same group of respondents to examine the impact over the medium and longer term are necessary. An important example of this is action research with respondents on the impact of the existing assistance measures on their lives and living conditions. These research results may help to develop action plans that will enable the city, province and country to deal with future exogenous shocks in a manner that would ensure some mitigation of the adverse effects of similar shocks on the structurally vulnerable sections of the society and the economy.

KEY WORDS: informal economy, street vendors, COVID-19, immigrants, South Africa, unemployment, structural vulnerability

TREFWOORDE: informele ekonomie, straathandelaars, COVID-19, immigrante, Suid-Afrika, werkloosheid, strukturele kwesbaarheid

OPSOMMING

Die impak van die COVID-19-pandemie op informele ekonomiese aktiwiteite soos straathandel kan selfs relatief groter en meer skrikwekkend as die gevolge vir die formele ekonomie wees. 'n Kwalitatiewe navorsingsbenadering in die vorm van 'n beskrywende gevallestudie is gebruik om 'n diepgaande ondersoek na die effek van COVID-19 op die lewensomstandighede van straathandelaars in die middestad van Kaapstad te onderneem. Die spesifieke gebied waar die studie gedoen is, is gekies om naby vervoerinfrastruktuur soos byvoorbeeld treinstasies, bushaltes en openbare vervoerrotetes te wees. Volgens vorige studies is dit die soort omgewing waar die meeste straathandelaars te vinde is. Diepgaande onderhoude, deur middel van 'n semigestruktureerde onderhoudsgids, is met 21 respondente (wat 19 verskillende straat-handelaars verteenwoordig) gevoer waarna dataversadiging bereik is. 'n Tematiese ontleding van die data het getoon dat al die respondente se ondernemings in 2020 tussen een en vyf maande weens die grendelstaat en gepaardgaande regulasies gesluit was. Voorraadverliese, gebrek aan inkomste, uitwissing van hul spaargeld, afdanking van werknemers en wesentlike voedselnood was deurlopende temas. Dit was ook nie vir die buitelandse respondente moontlik om beduidende oorbetalings aan familie in hul lande van herkoms te maak nie. Dalende toerismegetalle en plaaslike kliënte wat hul werk verloor het, is 'n voortdurende bedreiging vir die lewensbestaan van die informele straathandelaars. Straathandelaars gebruik verskeie strategieë, soos goeie kliëntediens, pogings om die beste moontlike ligging te bekom, die verkryging van vars voorraad, en die gebruik van sosiale media en elektroniese betaalinstrumente, in 'n poging om die gevolge van die COVID-19-pandemie die hoof te bied. Volgehoue staatsondersteuning en opvolgstudies met dieselfde groep respondente om die impak oor die medium en langer termyn te ondersoek, is dringend noodsaaklik.

Inleiding

Teen die middel van November 2021 was dit reeds 630 dae sedert die regering die eerste nasionale inperking as teenvoeter teen die vernietigende wêreldwye COVID-19-pandemie ingestel het. Die impak van die pandemie het skokgolwe dwarsdeur die Suid-Afrikaanse ekonomie gestuur. Ranchhod en Daniels (2021) het bevind dat ongeveer een uit elke drie werkende mense in die NIDSCRAM-steekproef in April 2020 óf hul werk verloor het óf geen lone ontvang het nie. Die impak op 'n reeds kwesbare Suid-Afrikaanse ekonomie, armoede en welvaart is enorm en nie net beperk tot die formele ekonomie nie. Rakabe (2020) stel dit dan ook duidelik dat die impak van die pandemie op die informele ekonomie selfs groter en meer skrikwekkend kan wees.

Die informele sektor in Suid-Afrika is van kardinale belang vir langtermynbydraes tot indiensneming, armoedeverligting, voedsel-toeganklikheid en voedselsekerheid (Fourie, 2018a:471; Rogan & Skinner, 2017:3; Tawodzera & Crush, 2019:1). Hierdie bydrae van die informele sektor tot verskeie aspekte van Suid-Afrika se sosio-ekonomiese stabiliteit is hoofsaaklik te danke aan die uiteenlopende en dinamiese reeks aktiwiteite wat deel van die sektor uitmaak.

Die dinamiese en uiteenlopende aktiwiteite binne die informele sektor maak meestal deel uit van 'n lewensbestaanstrategie vir baie kwesbare en histories benadeelde persone, soos die stedelike armes, vroue wat aan die hoof van huishoudings staan, en vlugtelingen (Andrag, 2011:5; Makaluza & Burger, 2018:195; Statistics South Africa, 2019:9). Ranchhod en Daniels (2021) het bevind dat hierdie groepe in die arbeidsmark, wat altyd meer kwesbaar was (byvoorbeeld vroue, swart mense, die jeug en laer-geskoolde persone), juis aan die begin van 2020 tydens die eerste uiters streng inperkingsmaatreëls disproportioneel meer negatief deur die pandemie beïnvloed is. Alhoewel die informele sektor dikwels uit individue bestaan wat slegs 'n lewensbestaan uit die inkomste maak, bied dié sektor ook sakegeleenthede en lei dit tot die ontstaan van ondernemings wat groei en meer inkomste bied (Ligthelm, 2004:39; Makaluza & Burger, 2018:194-195). Tabe (2014:167) voer dan ook aan dat straathandel nie slegs 'n oorlewingsaktiwiteit is nie, aangesien daar moontlikhede vir groei en die potensiaal vir opbou van kapitaal is.

Die feit dat die Suid-Afrikaanse informele sektor in verhouding tot ander Afrika-lande kleiner mag wees (Kingdon & Knight, 2001) verander niks aan die belangrike rol van die informele sektor met betrekking tot indiensneming nie. In baie lande suid van die Sahara is die informele sektor verantwoordelik vir tot soveel as 86% van die indiensneming in die nielandbou-sektor (Rakabe, 2020). In Suid Afrika was daar in die eerste kwartaal van 2020 sowat 2,921 miljoen mense werksaam in die informele nielandbou-sektor, wat 17,8% van die totale indiensneming verteenwoordig (Statistics South Africa, 2020a:20-21). Dit is die derde grootste werkgewer naas die gemeenskaps- en maatskaplike dienstesektor en die groot- en kleinhandelsektor.

Prakties gesproke beteken dit dat twee uit elke tien werkende mense in Suid-Afrika 'n bestaan in die informele ekonomie voer (Rakabe, 2020). Spesifiek in die Wes-Kaap was 290 000 mense werksaam in die informele nielandbou-sektor. Hiervan was 173 000 (59,7%) in die Kaapstad-metro, wat ongeveer 11% van die totale indiensneming binne die metro se geografiese gebied behels (Statistics South Africa, 2020a:57-58). Stad Kaapstad (n.d.) dui aan dat die informele sektor die stad se vyfde grootste indiensnemingsektor is – wat meestal uit informele straathandel bestaan. Die inkomste wat deur die informele sektor gegenereer word, verminder die armoedesyfer met 4,5 persentasiepunte (Stad Kaapstad, n.d.:50). Boonop het

die Sustainable Livelihoods Foundation (2018) bereken dat die informele ekonomie tussen R4,3 en R6 miljard bydra tot die bruto geografiese produk (GGP) van Kaapstad.

Informele straathandelaars in Kaapstad, veral dié in die metropolitaanse gebied, is opmerklik negatief beïnvloed deur onvoorsiene omstandighede wat veroorsaak is deur COVID-19. Informele werk of handel het ononderbroke daaglikse aktiwiteit nodig om 'n inkomste te genereer – net soos enige ander onderneming. Die lae inkomste wat gewoonlik in hierdie sektor verdien word, maak mense egter uiters kwesbaar vir werkonderbrekings terwyl hulle dikwels in haglike omstandighede moet oorleef (Rakabe, 2020). Die straat-handelaars in Kaapstad het benewens die plaaslike inperkingsmaatreëls nóg 'n krisis in die gesig gestaar vanweë die wêreldwye impak van die pandemie.

Die meeste van die informele straathandelaars in Kaapstad maak staat op toeriste vir die koop van aandenkings, asook plaaslike inwoners wat gebruik maak van openbare vervoer (treine, busse en minibustaxi's) en soggens en saans vrugte, groente, blomme en ander produkte by hulle koop. Een van die groot redes vir die afname in inkomstepotensiaal vir die informele sektor in Kaapstad was die instel van internasionale en plaaslike reisbeperkings. Die meeste informele straathandelaars wat op die toerismemark gefokus het, moes noodgedwonge oorskakel na ander produkte om te verkoop ten einde die plaaslike mark in plaas van die internasionale mark te teiken.

Mense in hierdie sektor het nie die voorreg van wettige dienskontrakte, versekering teen verlies aan inkomste, sosiale sekerheid, sosiale netwerke en spaargeld om hulself te beskerm teen onvoorsiene ekonomiese risiko's nie (Rakabe, 2020). Die COVID-19-pandemie is 'n klassieke voorbeeld van so 'n eksogene skok wat 'n reeds uiters kwesbare sektor langtermynskade kan berokken.

Hoewel die volle impak van die COVID-19-pandemie nog nie bereken kan word nie, is dit dringend noodsaaklik om die impak op die kort termyn op kwesbare gemeenskappe in die informele ekonomie te ondersoek. Derhalwe was die doel van die studie om die impak van die pandemie op die lewens en lewensomstandighede van straathandelaars in die middestad van Kaapstad te ondersoek. Ons navorsingsbenadering was kwalitatief, wat ons in staat gestel het om diepgaande gesprekke (Creswell, 2014:4) met straathandelaars te voer om hul persoonlike ervaringe aangaande die impak van die pandemie op hul lewe en lewensbestaan te verken.

Die res van die artikel is soos volg gestruktureer: 'n kort bespreking van tersaaklike literatuur word gevolg deur 'n uiteensetting van die navorsingsmetodologie wat toegepas is. Daarna volg die bevindinge, gevolgtrekkings en onderwerpe vir toekomstige navorsing voortspruitend uit die bevindinge.

Oorsig van tersaaklike literatuur

Die informele sektor in Suid-Afrika is dinamies en uiteenlopend in sy samestelling en omvang. Die informele sektor, insluitende informele straathandel, is 'n belangrike bron van werk, armoedeverligting, voedseltoeganklikheid en voedselsekerheid in die Suid-Afrikaanse ekonomie (Blaauw, 2017:339; Fourie, 2018a:471; Rogan & Skinner, 2017:3; Skinner & Watson, 2020:1; Tawodzera & Crush, 2019:1). Dit geld veral vir huishoudings in informele stedelike nedersettings en individue wat werkloos was of nie toegang tot werkseleenthede in die formele sektor het nie (Blaauw, 2017:348; Ledingoane & Viljoen, 2020:1; Ligthelm, 2006:32; Skinner & Rogan, 2019:5).

Die Internasionale Arbeidsorganisasie definieer die informele sektor op grond van karakteristieke kenmerke van werkers en ondernemings (Chen *et al.*, 2006:2132; ILO, 1993; ILO, 2018:7). Die informele sektor bestaan dienooreenkomstig uit huishoudelike eenhede wat goedere en dienste produseer met die primêre doel om werk en inkomste aan die betrokke persone te verskaf. Hierdie eenhede werk tipies op klein skaal, meestal met 'n eenvoudige organisasiestruktuur, en met min of geen verdeling tussen arbeid en kapitaal as produksiefaktore nie (ILO, 1993:2).

Ingevolge die Internasionale Arbeidsorganisasie se definisie bestaan deelname aan die informele sektor in Suid-Afrika uit betaalde en onbetaalde gesinswerkers, tuiswerk, korttermynkontrakte en geleentheidsarbeid (Bonnet *et al.*, 2019:1; ILO, 2013:3). Belangrike aktiwiteite wat deel uitmaak van die informele sektor, in die Suid-Afrikaanse konteks, is onder meer spazawinkels, sjebiens, straathandel, informele voorbereiding en verkoop van gekookte kos en wegneemetes, konstruksie, vervaardiging, die bymeekaarmaak en verkoop van herwinbare rommel, handwerk in die vorm van kuns en kunsvlyt, daglonerwerk, huishoudelike werk, vervoer en haarkappery (Charman & Petersen, 2018:253; Rogan & Skinner, 2018:89). Hierdie informele aktiwiteite maak 'n belangrike deel van die Suid-Afrikaanse ekonomie uit. Ter bevestiging hiervan het Statistics South Africa (2014:9) aangedui dat die informele sektor se bydrae tot die BBP tussen 2008 en 2013 relatief stabiel gebly het, met bydraes wat gewissel het tussen 5,5% in 2008 en 5,9% in 2013.

Die belangrikste kenmerke van informele straathandelaars wissel dikwels, veral met betrekking tot verskillende geografiese liggings en die aard van informele handelsaktiwiteite in 'n spesifieke gebied. Die bestaande literatuur toon van die vernaamste verskille en ooreenstemmende kenmerke aan. 'n Studie oor straathandelaars in die sentrale sakekern van Tshwane het aangetoon dat 63% van die handelaars in die steekproef vroue was en dat die meerderheid tussen 18 en 30 jaar oud was (43%), gevolg deur handelaars wat tussen 31 en 40 jaar oud was (33%) (Nkrumah-Abebrese & Schachtebeck, 2017:133). Daar is ook bevind dat 63% van die handelaars Suid-Afrikaanse burgers was en dat die meerderheid Graad 12 voltooi het (67%), gevolg deur 30% van die handelaars wat 'n naskoolse kwalifikasie behaal het (Nkrumah-Abebrese, 2016:80-81). 'n Studie in Durban deur Mkhize *et al.* (2013:10-11) het bevind dat die meeste van die handelaars tussen die ouderdom van 35 en 39 jaar oud was, 'n sekere vlak van sekondêre onderwys behaal het en 'n gemiddelde maandelikse omset van R2 712 getoon het. 'n Studie onder voedselhandelaars in Kaapstad en omliggende gebiede het aangedui dat 52,9% van die respondente vroue was, 82% was Suid-Afrikaanse burgers, 64,3% was tussen die ouderdom van 25 en 44 jaar, 74,1% het nie matriek voltooi nie en die meeste van hulle het minder as R1 000 per week verdien (Hill *et al.*, 2018:5-7). In 'n ander studie oor informele straathandelaars in Kaapstad het Tawodzera (2019:446-447, 451) aangedui dat die meeste respondente mans (53,5%), buitelanders (51,7%), en tussen 30 en 34 jaar oud was (23,6%). Hulle het gedeeltelike hoërskoolopleiding voltooi (35%), en 'n gemiddelde maandelikse wins van R6 559,04 in die voorafgaande maande behaal. Hierdie studies bevestig dat daar nie 'n vaste patroon is in terme van straathandelaars se geslag, ouderdom en land van herkoms in Suid-Afrika se grootste stede nie.

Straathandel verskaf betaalde (en onbetaalde) werksgeleentede vir beide gesins- en niefamilielede (Rogan & Skinner, 2017:21). Die Durban-studie van Mkhize *et al.* (2013:1) het byvoorbeeld bevind dat 30% van die respondente ten minste een persoon in diens gehad het. Tawodzera en Crush (2019:41) se studie oor die informele voedselsektor in Kaapstad het bevind dat ongeveer 'n derde van die verkopers werknemers gehad het; die meeste van hierdie verkopers het ook een persoon in diens gehad (54%), terwyl 31% van hierdie verkopers twee

mense in diens gehad het (Tawodzera & Crush, 2019:41). 'n Ander studie in Kaapstad van 518 mikro-ondernemings wat deur immigrante besit is, het getoon dat hierdie eienaars werksgeleenthede vir 148 gesinslede en 496 niefamilielede geskep het (Tawodzera *et al.*, 2015:5). Informele handelaars bied ook indirekte geleenthede vir ander informele aktiwiteite. 'n Uitstekende voorbeeld hiervan is die sogenaamde waentjiesoters (“trolley pushers”) wat handelaars help om hul goedere en stalletjie-infrastruktuur daagliks tussen die opbergingsfasiliteit en die handelsligging te vervoer (Andrag, 2011:46; Horber, 2018:52).

Benewens informele straathandel se bydrae tot indiensneming is dit ook 'n belangrike verspreidingsmeganisme sowel as 'n bron van voedselsekerheid en voedseltoeganklikheid, veral vir arm en lae-inkomstehuishoudings met beperkte besteebare inkomste (Haysom *et al.*, 2017:49; Ligthelm, 2004:39; Skinner & Haysom, 2016:15). Informele handelaars is prominente rolspelers in die waardeketting met betrekking tot die verspreiding van vars produkte in stedelike gebiede (Cousins, 2018:376; Skinner & Watson, 2020:2; Wegerif, 2020:798). Hill *et al.* (2018:27) het bevind dat 50,6% van hul studie se respondente in Kaapstad wat voedselprodukte by informele straathandelaars koop, 'n maandelikse verdienste van minder as R3 000 het. Battersby *et al.* (2016:5) het op hulle beurt vasgestel dat 66% van die arm huishoudings in Kaapstad kos by informele straathandelaars koop. Informele straathandelaars bied verbruikers maklike toegang tot kleiner hoeveelhede kultureel aanvaarbare goedere teen bekostigbare pryse (Charman *et al.*, 2019:1; Mkhize *et al.*, 2013:37). Maklike toegang en bekostigbaarheid stel huishoudings sonder yskaste byvoorbeeld in staat om gereeld klein hoeveelhede vrugte en groente te koop.

Die informele voedselmark stel arm mense in staat om byvoorbeeld gekookte hoenderpote in die township te koop – 'n goedkoop kosprodukt wat nie noodwendig elders vrylik beskikbaar is nie (Charman *et al.*, 2019:47). Aangesien informele handelaars oor die algemeen meer buigsame handelsure het, wat gebaseer is op die verbruikers se aanvraag, en hoofsaaklik langs vervoer- en voetgangerroetes geleë is, bied hulle produkte wat verbruikers sonder moeite naby hul huise of werksplek kan eet (Horber, 2018:20).

Informele straathandel hou ook niefinansiële voordele vir die deelnemers in. Dit bied byvoorbeeld die geleentheid om 'n gevoel van eiewaarde en onafhanklikheid te kweek, en om solidariteit met medehandelaars te geniet, en dit verskaf groter buigsamheid om vir hul kinders te kan sorg en ander verantwoordelikhede na te kom, (Ah Goo & De Wit, 2015:78; Horber, 2018:13; Ligthelm, 2004:39; Sassen *et al.*, 2018:31; Willemse, 2013:182).

Dit is duidelik dat die informele sektor en sleutelaktiwiteite soos informele straathandel 'n belangrike rol in die Suid-Afrikaanse ekonomie en die land se unieke sosio-ekonomiese konteks speel. Ondanks optimistiese teoretiese oortuigings dat die informele sektor die nadelige gevolge van eksterne skokke (soos met die COVID-19-pandemie) sal versag deur die werksverliese wat in die formele sektor plaasvind te absorbeer, dui vorige studies op die teendeel. Die informele sektor word dikwels buite verhouding geraak deur eksterne ekonomiese en gesondheidskokke, veral in die suide van Afrika (Bassier *et al.*, 2020; ILO, 2020c; Rogan & Skinner, 2018; Skinner & Rogan, 2019).

Wêreldwyd het die COVID-19-pandemie dieselfde tendens gevolg as vorige krisisse. Daar is bevind dat deelnemers in die informele sektor, veral vroue en trekarbeiders, buite verhouding geraak is deur die invloed van veral inperkingsmaatreëls, aangesien hulle oor die algemeen nie voordele soos sosiale beskerming en werkverskaffing het nie. Boonop is hul toegang tot ekonomiese COVID-verligtingmaatreëls beperk (Diwakar, 2020:12; ILO, 2020a:7; ILO, 2020b:1-2; UNDP, 2020:4, 7-8). Hierdie bevindings is ook van toepassing op die Suid-Afrikaanse konteks (Bassier *et al.*, 2020:1; ILO, 2020c:26; Jain *et al.*, 2020:11, 20; Rogan &

Skinner, 2020:21; UNDP, 2020:10, 20; Valodia, 2020). Statistics South Africa (2020b:4-5) dui aan dat daar gedurende die tweede kwartaal van 2020 'n verlies van 640 000 poste in die informele sektor was, met die meeste werksverliese in die handelsbedryf. Dit is die meeste werksverliese wat nog in die informele sektor ondervind is sedert die data in 2008 beskikbaar geword het. Rogan en Skinner (2020:2-3) het bevind dat vroue in die informele sektor 'n afname van 49% in hul tipiese werksure ondervind het en mans 'n vermindering van 25%. Boonop het werkende persone gerapporteer dat hul gemiddelde inkomste en totale inkomste gedurende Februarie en April 2020 met onderskeidelik 27% en 60% gedaal het (Rogan & Skinner, 2020:3).

Die aanvanklike korttermyn effek van die COVID-19-pandemie was skielik en intens. Verskeie informele straathandelaars het tydens die nasionale inperkings wat op 27 Maart 2020 in Suid-Afrika begin het en informele straathandelaars verbied is om te werk, 'n afname in verkope gerapporteer (Hendricks, 2020). Ilhaam Benjamin se ervaring is gepas hier. Sy is iemand wat nou al vir meer as 40 jaar blomme by die bekende Trafalgar Place-blommemark in Adderleystraat verkoop. Die inperkingsmaatreëls het haar verkope geweldig geknou deurdat kerkdienste en huweliksonthale vir lang periodes nie plaasgevind het nie. In haar eie woorde: *“That is where the struggle began ... We are people that survive from the hand to the mouth on a weekly basis.”* Sy het ook geen spaargeld wat sy in hierdie tyd kon gebruik nie: *“Whatever we earn, we immediately have to spend to feed our children”* (Hendricks, 2020:1).

Hoewel die Departement van Samewerkende Regering en Tradisionele Aangeleenthede (2020:12) die regulasies op 2 April 2020 gewysig het om informele handel moontlik te maak (met toestemming van 'n munisipaliteit), het talle handelaars gesukkel om skriftelike toestemming te verkry. Handelaars wat gaar voedsel en nie-voedselitems verkoop het, kon steeds nie onder die COVID-19-regulasies vir Vlak 5, wat van 26 Maart 2020 tot 30 April gegeld het, werk nie (Maphanga, 2020; Rafapa, 2020). Ten spyte van die toename in toelaatbare ekonomiese aktiwiteit volgens die COVID-19-regulasies vir Vlak 4 (Mei 2020) en Vlak 3 (Junie 2020–17 Augustus 2020), kon die meeste informele handelaars steeds nie werk nie en kon hulle slegs gaar voedsel verkoop as hulle 'n afleweringstdiens verskaf (Departement van Kleinsake-ontwikkeling, 2020:2; South African Informal Traders Alliance, 2020).

Informele handelaars is ook gekortwiek deur beperkte toegang tot vervoer, probleme met die aankoop van voorrade en konfiskering van goedere (Skinner & Watson, 2020:3). Boonop het verskeie informele handelaars, veral migrante, steeds nie toegang tot regeringshulpmaatreëls nie, hoofsaaklik omdat hulle nie aan die streng formele vereistes kan voldoen nie (Bassier *et al.*, 2020:2; CDE, 2020:6; ILO, 2020c:21, 23-24; Rakabe, 2020).

Die impak van die pandemie op hierdie reeds kwesbare deel van die arbeidsmag is dus potensieel een van rampspoed, ellende en selfs broodgebrek. Peter Kariuki se situasie bevestig dit. Hy het tien jaar lank klein juwele en pette onder 'n gazebo in Kaapstad verkoop ten tyde van die aanvang van die eerste stel inperkingsmaatreëls. Ook hy het bevestig dat hy geen spaargeld het nie: *“We have not been in a position to save.”* Hy het slegs voedsel vir die eerste week van die grendeltyd gehad: *“After that, I don't know what to do,”*

Die effek van die pandemie op die situasie in die informele sektor sowel as die hantering van die pandemie deur dié mense wie se voortbestaan ingrypend deur hierdie pandemie en die daarmee gepaardgaande inperkingsmaatreëls bedreig is, vereis dringende aandag van sowel akademië as beleidmakers. Die ware impak en omvang van COVID-19 ná amper 600 dae is steeds onseker en die behoefte aan navorsing met 'n nuwe fokus op die mikrovlak van die informele sektor om die hele situasie beter te verstaan, is eweneens dringend. Die volgende afdelings van hierdie artikel ondersoek die moontlike effek van die pandemie op informele

straathandelaars in Kaapstad, asook hul reaksie daarop en hantering daarvan. Eerstens word die data en metodologie bespreek.

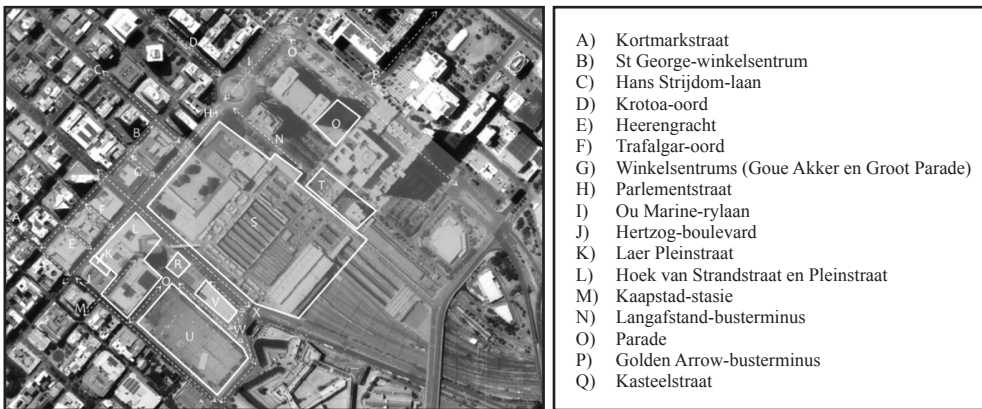
Data en metodologie

Volgens die voorhande literatuur het die COVID-19-pandemie tot dusver ’n effek op ’n wye reeks persoonlike en besigheidsverwante bestaanslemente van informele straathandelaars gehad. Ten einde hierdie breë effek op ’n nouer mikrovlak van nader te ondersoek, is ’n kwalitatiewe navorsingsontwerp ingespan om die gestelde doelwitte van die navorsing te bereik.

’n Kwalitatiewe benadering bied die geleentheid om ’n meer breedvoerige en diepgaande ontleding te doen van die sosio-ekonomiese impak van die COVID-19-pandemie op die straathandelaars in Kaapstad se middestad. Meer spesifiek is ’n gevallestudie-navorsingsbenadering gevolg met ’n verskeidenheid van kwalitatiewe dataverkrygingsmetodes (Yin, 2009; Du Plooy-Cilliers *et al.*, 2014:178). Die gevallestudiemetode is veral geskik om vrae soos “hoe” en “waarom” in die konteks van ’n komplekse vraagstuk na te vors (Dul & Hak, 2008:24). Die gevallestudie as metode in hierdie studie kan as ’n beskrywende gevallestudie beskryf word aangesien die doel was om ’n breedvoerige beskrywing van die sosio-ekonomiese effek van die COVID-19-pandemie op informele straathandelaars in Kaapstad se sakekern te verskaf.

Die navorsers se eie refleksie en posisionering as ekonome het ’n direkte invloed op die gekose studie en navorsingsmetode. Die gemoeidheid met die informele straathandelaars se ervaring rondom die COVID-19-pandemie is ’n logiese uitvloeisel van die outeurs se besondere belangstelling in die werking en rol van die informele sektor in die Suid-Afrikaanse ekonomie. Die studie se invalshoek weerspieël dus die outeurs se refleksie as ekonome. Die doel van die studie en die onderhoudsgids se vrae fokus eerstens op die direkte ekonomiese impak op die lewens en bestaansekerheid van die straathandelaars. Dit sluit die effek van die pandemie op faktore soos handelsure, produksamestelling, omset en werkverskaffing in.

Die spesifieke area waarin die studie gedoen is, is gekies volgens die tipiese liggingsterke van informele straathandel, dit wil sê naby vervoerinfrastruktuur soos treinstasies en bushaltes, openbare vervoerrotetes, winkelsentrums en formele sakegebiede (Andrag, 2011:12; Charman *et al.*, 2019:34; Ligthelm, 2013:60; Tawodzera, 2019:452). Figuur 1 is ’n grafiese illustrasie van die gekose gebied in Kaapstad se middestad.

Figuur 1: Die afbakening van die geografiese area van die studie

Figuur 1 toon dat 'n groot verskeidenheid informele handelsnodes binne die gekose gebied voorkom, byvoorbeeld die Trafalgar-blommemark, die Stasie taxi-depot, die St. George-winkelsentrum en die Parade.

Daar is van twee metodes gebruik gemaak om die kwalitatiewe data in te samel. Waarnemings was die eerste metode en die doel daarmee was tweeledig: (1) om 'n deeglike kennis van die ligging, produkaanbod en aantal informele straathandelaars in die gekose gebied van die studie te verkry, en (2) om te ondersoek hoe hierdie situasie mettertyd verander het (of dieselfde gebly het), veral met betrekking tot die impak van COVID-19 en die verskillende inperkingsregulasies wat tydens die verloop van die pandemie gegeld het. Die waarnemings het ook inligting verskaf rakende aspekte soos handelsure en fisiese strukture van die informele straathandelaars.

Die waarnemings het op 6 Junie 2020 begin toe die inperkingsregulasies dit toegelaat het. Hierdie waarnemings is gedurende Junie 2020 en Oktober 2020 nege keer herhaal, op 'n voorafvasgestelde roete van ongeveer ses kilometer wat die gebied na behore verken het. Die waarnemings het op verskillende tye en dae plaasgevind om 'n holistiese uiteensetting te gee van informele straathandelaktiwiteite in die studiegebied. Merriam en Tisdell (2016:139) stel voor dat die insigte verkry deur waarnemings gebruik kan word as verwysingspunte vir daaropvolgende onderhoude, en om algehele bevindings te bevestig. Die waarnemings het dus die basis gevorm vir die diepgaande kwalitatiewe onderhoude met die informele straat-handelaars in die area van die studie.

Die eerste outeur het 'n semi-gestruktureerde onderhoudsgids gebruik om diepgaande gesprekke met informele straathandelaars te voer. Die onderhoudsgids het hoofsaaklik uit oop vrae (met betrekking tot die doel van die studie) bestaan, tesame met 'n aantal vrae betreffende standaard demografiese kenmerke. Daar is van doelgerigte steekproefneming gebruik gemaak (Flick, 2018:88). Die beoogde respondente was gelisensieerde asook ongelisensieerde straat-handelaars wat ten minste 18 jaar oud was en bereid was om aan die studie deel te neem.

Voordat die veldwerk 'n aanvang geneem het, is 'n proeflopie gedoen om moontlike uitdagings en tekortkominge ten opsigte van die onderhoudsgids te identifiseer. Die nodige aanpassings is gedoen en die veldwerk het tussen 6 en 8 Mei 2021 plaasgevind. Daar is altesaam 19 diepgaande onderhoude met straathandelaars gevoer voordat die punt van databevrediging bereik is en verdere onderhoude nie nuwe data, temas, insigte en perspektiewe na vore gebring het nie (Creswell, 2014:248).

Tematiese ontleding is gebruik om tendense of temas te identifiseer, te ontleed en te beskryf (Bryman & Bell, 2014:439). In ooreenstemming met die protokol van Du Plooy-Cilliers *et al.* (2014:230) en Guest *et al.* (2012:7), het die navorsers die data telkens deurgegaan en die temas verskeie kere geïdentifiseer om die ontleding te verfyn.

Die navorsers het die "Gedragskode vir Navorsers" van die Noordwes-Universiteit deurlopend nagekom. Die empiriese komponent van die studie het eers begin nadat die navorsers etiese toestemming van die Navorsingsetiekkomitee van die Fakulteit Ekonomiese Bestuurwetenskappe verkry het. Al die tersaaklike etiese beginsels is tydens die onderhoude met informele straathandelaars nagekom en alle COVID-19-protokol is streng nagevolg. In die volgende afdeling word die bevindinge van die studie bespreek.

Bevindinge

Die demografiese eienskappe en besigheidskenmerke van die respondente dien as 'n voorloper en agtergrond vir die res van die tematiese ontleding oor die impak van COVID-19 op hierdie

sektor van die informele ekonomie. Die meeste respondente was mans (57,14%) en die meerderheid (42,85%) het matriek voltooi. Terwyl 20% van die respondente selfs 'n tersiêre kwalifikasie voltooi het, het 35% van die respondente nie hul skoolopleiding voltooi nie.

Die respondente was meestal buitelanders uit Kameroen, Somalië en Malawi. Hulle was hoofsaaklik tussen 35 en 64 jaar oud; die jongste handelaar was 23 jaar oud en die oudste handelaar 74 jaar. Ten tyde van die onderhoude was klere en/of skoene die belangrikste produkte wat verkoop is, gevolg deur vrugte en groente, juweliersware, bykomstighede en handsakke. Sommige produkaanbiedinge soos blomme, vrugte of groente het hoofsaaklik 'n plaaslike kliëntebasis gehad, terwyl handelaars wat kuns, kunsvlytrarteite of juweliersware, bykomstighede en sakke verkoop het, grootliks deur toeriste ondersteun is. Die respondente se ervaring as informele straathandelaars het van ongeveer een jaar tot 56 jaar gewissel. Oor die algemeen het 67% van die respondente reeds langer as vyf jaar as informele handelaars gewerk. Hierdie syfers beklemtoon weereens dat die informele sektor in Suid-Afrika 'n langtermynverskynsel is (Chen, 2007:2; Fourie, 2018b:xvii).

Die veldwerk en gepaardgaande onderhoude het die negatiewe impak van COVID-19 en die gepaardgaande grendelstaatregulasies op informele straathandelaars in die middestad van Kaapstad bevestig. Die tematiese ontleding met betrekking tot die invloed en gevolge van COVID-19 op die lewens en werksaamhede van die respondente het die volgende breë temas opgelewer, soos opgesom in Tabel 1.

TABEL 1: Tematiese ontleding met betrekking tot die invloed en gevolge van die COVID-19

Tema 1	Verlies van voorraad, inkomste en uitwissing van spaargeld
Tema 2	Gebrekkige voedselsekerheid en onvermoë om oorbetalings aan familie te doen
Tema 3	Die verlies aan hul kliëntebasis wat nog nie herstel het nie
Tema 4	Die effek van COVID-19 op inkomste en winste
Tema 5	Die strategieë en pogings om die effek van die pandemie te versag

Tema 1: Verlies van voorraad, inkomste en uitwissing van spaargeld

COVID-19, die gepaardgaande grendelstaat en toepaslike regulasies het daartoe gelei dat die respondente se informele straathandelondernemings in 2020 tussen een en vyf maande gesluit was. Die onmiddellike gevolg was beduidende voorraadverliese. Die meeste handelaars kon geen inkomste verdien nie en dié wat spaargeld gehad het, moes dit gebruik om te probeer oorleef. Boonop het twee respondente gesê dat sommige van hul familieledede ook hul werk verloor het weens COVID-19, wat die algemene huishoudelike inkomste en sosio-ekonomiese welstand verder negatief beïnvloed het. Die volgende aanhalings is sprekend van hierdie bevindinge:

I was closed for between four and six months with no income during that time.

It was the first time in our lifetime that we were closed ... we did not work for months; we did not earn anything.

I didn't even have a saving of R1 000 and I am a man of a family ... I stayed in lockdown for 70 days ... It was terrible ...

The small that you saved is the one you used.

Die onmiddellike gevolg van die grendelstaat was dat verskeie van die straathandelaars en hul gesinne hongersnood in die gesig gestaar het. Dit was verder ook nie vir die buitelandse respondente moontlik om beduidende oorbetalings aan familie in hulle lande van herkoms te maak nie. Die volgende tema soos geïllustreer deur die meegaande aanhalings het dus duidelik na vore gekom.

Tema 2: Gebrekkige voedselsekerheid en onvermoë om oorbetalings aan familie te doen

It was very difficult; we struggled a lot with food.

The minute they said that COVID has hit us and that we cannot trade ... it was like devastation, I could not believe it. It was complete where does your next bread come from sort of thing.

Een van die respondente het gesê dat sy altyd geld na haar gesin kon stuur, maar sy kon dit nie meer doen nie, want daar is dikwels te min vir haarself. Hierdie situasie duur voort al het die verslapping in die grendelregulasies dit vir die informele handelaars moontlik gemaak om weer handel te dryf. Verskeie van die respondente het die algemene gevoel in dié verband soos volg opgesom:

... that they are still struggling to find their feet.

Die redes hiervoor is te vind in die volgende tema wat na vore gekom het, naamlik die verlies aan hul kliëntebasis wat nog nie herstel het nie.

Tema 3: Die verlies aan hul kliëntebasis wat nog nie herstel het nie

Byna al die respondente het die gebrek aan kliënte beklemtoon as 'n beduidende semipermanente negatiewe impak van COVID-19. Die redes hiervoor is hoofsaaklik dat daar baie min toeriste is. Voorts werk die meeste van hulle plaaslike kliënte tuis en vermy openbare ruimtes om te voldoen aan sosiale afstandsmatreëls. Daarbenewens het verskeie respondente gesê dat toeriste 'n positiewe invloed op hul winsmarge gehad het omdat toeriste duurder produkte gekoop het in vergelyking met die plaaslike kliënte. Die volgende aanhalings verleen verdere konteks aan hierdie tema:

I feel it most because most of my products are made for the tourism section.

There are no tourists. You can see the street is empty; no one is coming.

There are no customers. As you can see, Cape Town is quiet.

Verskeie respondente het verder gesê dat 'n aansienlike aantal van hul plaaslike kliënte hul werk verloor het en nie geld het nie, en daarom koop hulle minder produkte en dienste as voor COVID-19. Die volgende aanhalings is voorbeelde hiervan:

Many of our customers lost their jobs during COVID.

People don't have so much money to spend anymore... everyone is struggling.

Even the locals, they can support me, but not much because they don't have money.

Die invloed van bogenoemde faktore op die inkomste en winsgewendheid van die straat-handelaars se informele ondernemings was inderdaad katastrofies.

Tema 4: Die effek van COVID-19 op inkomste en winste

Die meeste respondente het gesê dat hul gemiddelde maandelikse wins sedert die aanvanklike Vlak-5-inperking in 2020 ongeveer die helfte minder was as die gemiddelde maandelikse wins wat die onderneming voor COVID-19 opgelewer het. Van die ander het drie ondernemings aangedui dat hulle slegs ongeveer 'n derde van die wins gemaak het as voor COVID-19, en twee ondernemings het minder as 'n derde gerealiseer. Een onderneming se wins was ongeveer 20–30% minder as voor COVID-19. Meer spesifiek: drie van die ondernemings het 'n gemiddelde maandelikse wins van tussen R6 000 en R10 000 voor COVID-19 gemaak en twee van die ondernemings het 'n gemiddelde daaglikse wins van tussen R250 en R300 behaal. In die laaste jaar sedert die pandemie genereer drie van die ondernemings egter 'n gemiddelde maandelikse wins van tussen R2 000 en R5 000 en verskeie ondernemings genereer 'n gemiddelde daaglikse wins van tussen R100 en R200.

Die vraag ontstaan dus: Wat doen die straathandelaars om hierdie krisis die hoof te bied? Hierdie onderwerp het in die volgende tema na vore gekom.

Tema 5: Strategieë en pogings om die effek van die pandemie te versag

In 'n poging om hierdie onmiddellike krisis die hoof te bied, het twee van die handelaars van hul persoonlike besittings verkoop om 'n inkomste te genereer. Twee ander handelaars het dit reggekry om van hul produkte van die huis af te verkoop deur sosialemediaplatforms te gebruik en 'n afleweringdiens te lewer.

Die respondente is gevra om uit te brei oor die strategieë wat hulle gebruik in 'n poging om die uitdagings van die COVID-19-pandemie die hoof te bied. Die meeste van hierdie strategieë is gebaseer op die bevrediging van die behoeftes en voorkeure van hulle kliënte. Om 'n kliëntebasis op te bou en gereelde kliënte te behou deur goeie verhoudings te handhaaf en goeie diens te lewer is 'n belangrike deel van die strategie. Die respondente het dit soos volg opgesom:

It is about keeping you happy as a customer ... If we do not have the specific colour, we chase, we search, even if we do not make a profit on it but keep that customer happy.

Trust is big for customers ... we have already built a relationship.

If you are nice with your customers, they will always come back to you.

Die respondente het voorts die belangrikheid van ligging beklemtoon, veral op 'n plek met baie voetgangers. Byvoorbeeld, die handelaars op die Trafalgar Place-blommemark ruil elke maand om sodat elke onderneming 'n beurt kry om naaste aan die straat sake te doen. Een van die respondente het dit so gestel:

People must see you.

Die respondente het verder gesê dat dit belangrik is om vars voorraad te hê wat die voorkeure van kliënte in ag neem. Die handelaars wat vrugte en groente verkoop, koop vroegoggend vars voorraad by Kaapstad se varsproduktemark. Sommige handelaars maak hul eie produkte, koop voorraad by plaaslike entiteite of uit ander provinsies, en een van die respondente voer goedere in vanaf Europa. Een respondent het die tema raak opgesom:

My strategy is to constantly have fresh herbs and new items that people want.

Sommige handelaars gebruik digitale- en sosialemediaplatforms soos Facebook en WhatsApp om voorraad te koop en hul produkte of dienste te adverteer. Twee van die respondente het ook geriewe vir mense om debiet- of kredietkaarte te gebruik en 'n ander respondent bied SnapScan as betaalmethode. Een van die handelaars verkoop op krediet en twee verkoop die produk dikwels teen 'n verlaagde prys “as die kliënt 'n paar rand kort is”. Interessant genoeg bring baie van hierdie kliënte die uitstaande bedrag kort daarna. Die respondente som dit soos volg op:

They cannot afford to buy, so you must come down so that they can be able to take it so that you can get something to earn your living.

That also brings me success because that customer will come back, he will give me my R1, and he will buy again and tell his friends.

Van die respondente het daarop gewys dat staatsondersteuning gehelp het om sommige van die nadelige gevolge van COVID-19 en die gepaardgaande inperkingsregulasies tydelik te versag. Sommige handelaars is byvoorbeeld vrygestel van die betaling van permitfoeie vir verskillende tye. Een van die handelaars het ontsmettingsmiddels en afdroogdoeke by die Kaapstad Metro gekry. 'n Ander respondent en haar werknemers het uitbetalings van die Werkloosheidsversekeringsfonds ontvang.

Ten spyte van bogenoemde pogings het verskeie respondente egter geen ander keuse gehad as om hulle werknemers se werksure en/of vergoeding te verminder nie. Die probleme wat die COVID-19-pandemie informele straathandelaars in Kaapstad se middestad besorg, is dus 'n daaglikse realiteit. In die woorde van die respondente:

It is very difficult now.

It was very bad. Very very bad.

It's a disaster; it is a terrible situation.

It has been a hell of a journey.

Bespreking van bevindinge en toekomstige navorsingsagenda

Ná 20 maande van verskillende vlakke van inperkings weerklink die impak van die COVID-19-pandemie steeds deur die hele Suid-Afrikaanse ekonomie – insluitende die informele ekonomie. Die informele ekonomie oor die wêreld heen was inderwaarheid struktureel selfs meer kwesbaar as die formele ekonomie vir eksogene skokke soos die COVID-19-pandemie.

Tematiese ontleding van die kwalitatiewe data het die volgende verwante en onderling afhanklike temas na vore gebring: Al die respondente se ondernemings was in 2020 tussen een en vyf maande gesluit weens die grendelstaat en die gepaardgaande regulasies. Hierdie onmiddellike effek was universeel in alle lande waar die informele sektor en straathandel veral

'n prominente deel van inwoners se stedelike bestaansekereheid vorm. Marchiori en Prandini Assis (2021) het byvoorbeeld die effek van die wetgewing en regulasies in reaksie op die COVID-19-pandemie in Latyns-Amerika op informele handelaars ondersoek. Sestien lande het deel van die ondersoek uitgemaak – Argentinië, Bolivia, Brasilië, Chili, Colombia, Costa Rica, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Mexiko, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru en Uruguay. Die effek was inderdaad geweldig negatief. Informele handelaars se inkomste is direk verwant aan hulle toegang tot openbare ruimtes en sosiale interaksie (Marchiori & Prandini Assis, 2021). Die ervaring in al die ontwikkelende lande was dus dieselfde. In Kaapstad en in bogenoemde sestien lande was die gevolge verwoestend vir straathandelaars se lewens en daaglikse bestaan. Verkope het getuimel as gevolg van inperkinge, verminderde getalle voetgangers en die gebrek aan openbare vervoer (Marchiori & Prandini Assis, 2021). Beduidende voorraadverliese, gebrek aan inkomste, uitwissing van hulle spaargeld en wesentlike voedselnood was aan die orde van die dag. Thulare en Moyo (2021) het soortgelyke bevindinge in hulle studie in KwaZulu-Natal gemaak. Sosyal *et al.* (2021) se studie in Indonesië bevestig ook bogenoemde bevindinge.

Dit was verder ook nie vir die buitelandse respondente moontlik om beduidende oorbetalings aan familie in hulle lande van herkoms te maak nie. Benewens die onmiddellike korttermyngevolge, het COVID-19 steeds nadelige gevolge, al kon die straathandelaars weer begin sake doen. Thulare en Moyo (2021) bevestig dat die straathandelaars, in hulle studie in KwaZulu-Natal, se verkope nadat hulle kon sake doen nie herstel het na vlakke voor die pandemie nie. In Kaapstad speel die negatiewe effek van COVID-19 op toerisme 'n verdere negatiewe rol in enige kans op herstel (Rogerson & Rogerson, 2022). Die verlies aan potensiële kliënte as gevolg van dalende toerismegetalles en plaaslike kliënte wat hul werk verloor het, word as 'n voortdurende bedreiging vir die lewensbestaan van die informele straathandelaars beskou. Die invloed van bogenoemde faktore op die inkomste en winsgewendheid van die straathandelaars se informele ondernemings was inderdaad katastrofies.

Die respondente gebruik verskeie strategieë in 'n poging om die uitdagings van die COVID-19-pandemie die hoof te bied. Die elemente van hierdie strategieë is goeie kliëntediens, pogings om die beste moontlike ligging te bekom, die verkryging van vars voorraad, die gebruik van sosiale media en elektroniese betaalinstrumente, en die positiewe effek van die ondersteuningsmaatreëls van die staat en plaaslike owerheid. Thai, Dinh en Nguyen (2021) toon aan dat soortgelyke voorbeelde van straathandelaars se veerkragtigheid in Viëtnam te bespeur was.

Internasionale literatuur verwys voorts na straathandelaars wat geen ander keuse gehad het as om te begin om onwettig sake te doen nie – selfs onder streng inperkingsmaatreëls. Marchiori en Prandini Assis (2021) het dit in hulle studie in Latyns-Amerika bevind en verskeie ander studies het dit bevestig (Sosyal *et al.*, 2021). Thulare en Moyo (2021) het ook gevind dat straathandelaars byvoorbeeld hulle aktiwiteite verbloem het deur hulle items vanuit vullissakke te verkoop en/of om verbode items soos alkohol en sigarette by hul wonings te verkoop.

Nieteenstaande bogenoemde pogings het verskeie respondente egter geen ander keuse gehad as om hulle werknemers se werksure en/of vergoeding te verminder nie. Die uitdagings waarvoor informele straathandelaars in Kaapstad se middestad as gevolg van die COVID-19-pandemie te staan kom, is dus 'n daaglikse realiteit wat in die afsienbare toekoms hul lewensbestaan bedreig.

Ten spyte van die veerkragtigheid en strategieë wat uit hierdie studie en die internasionale literatuur na vore kom, is dit duidelik dat straathandelaars hulp en ondersteuning op die medium

en selfs lang termyn benodig. Volgehoute ondersteuning vanaf die betrokke staatsdepartemente is duidelik nodig. Chigudu (2021) spreek hom ook ten gunste van staatsondersteuning uit as 'n belangrike maatreël om die impak van die pandemie op informele straathandelaars te versag.

Verdere opvolgstudies met dieselfde groep respondente om die impak oor die medium en lang termyn te ondersoek kan 'n belangrike rol speel om beleid te ontwikkel wat op feitelike waarnemings geskoei is. 'n Belangrike voorbeeld hiervan is aksienavorsing met respondente oor die impak van verligtingsmaatreëls op hulle lewens en lewensomstandighede. Navorsing oor die effek van die spesiale COVID-19 Social Relief of Distress Grant (SRD) van 350 Rand per maand op die informele sektor (insluitende straathandelaars) is ook dringend noodsaaklik. Vrae rondom die proses om aansoek te doen, die effek op lewensomstandighede en hoe die toelaag gebruik is, moet aan die spits van sodanige navorsing staan. Die COVID-19-pandemie is nie maar net 'n gesondheidsprobleem nie, maar 'n sosio-ekonomiese, kulturele en politieke krisis. Volgehoute navorsing mag moontlik help om aksieplanne te ontwikkel wat die stad, provinsie en land in staat sal stel om toekomstige eksogene skokke so te hanteer dat die verpletterende effek op die struktureel weerlose deel van die samelewing en ekonomie effens versag kan word.

BIBLIOGRAFIE

- Ah Goo, DFS & De Wit, AH. 2015. The role of the informal trade in medicinal plants in sustaining livelihoods: a case study of the Nelson Mandela Bay Municipality, Eastern Cape. *South African Geographical Journal*, 97(1):69-82. <http://dx.doi.org/10.1080/03736245.2014.924871>.
- Andrag, B. 2011. Transport and trade: A critical analysis of the informal sector at the Cape Town Station. Unpublished Master's dissertation, London School of Economics and Political Science.
- Bassier, I, Budlender, J, Zizzamia, R, Leibbrandt, M & Ranchhod, V. 2020. *Locked down and locked out: Repurposing social assistance as emergency relief to informal workers*. Version 2. Cape Town: SALDRU, UCT.
- Battersby, J, Marshak, M & Mngqibisa, N. 2016. *Mapping the invisible: the informal food economy of Cape Town, South Africa*. Urban Food Security Series No. 24. Cape Town: African Food Security Urban Network and Hungry Cities Partnership.
- Blaauw, PF. 2017. Informal employment in South Africa: Still missing pieces in the vulnerability puzzle. *Southern African Business Review*, 21(1):339-361.
- Bonnet, F, Vanek, J & Chen, M. 2019. *Women and Men in the Informal Economy: A Statistical Brief*. Manchester: Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing (WIEGO).
- Bryman, A & Bell, E. 2014. *Research Methodology: Business and Management Contexts*. Cape Town: Oxford University Press Southern Africa.
- CDE (Centre for Development and Enterprise). 2020. *The Growth Agenda: South Africa's informal sector in the time of Covid-19*. Johannesburg: CDE.
- Charman, A & Petersen, L. 2018. Informal micro-enterprises in a township context: A spatial analysis of business dynamics in five Cape Town localities. In: Fourie, (ed.). *The South African informal sector: creating jobs, reducing poverty*. Cape Town: HSRC Press, pp. 253-284.
- Charman, A, Bacq, S & Brown, K. 2019. *Spatial determinants of formal retailers' impact on informal microenterprises in the township context: A case study of Philippi East, Cape Town*. Food Security SA Research Report Series. Research Report 002. Cape Town: DST-NRF Centre of Excellence in Food Security.
- Chen, M, Vanek, J & Heintz, J. 2006. Informality, Gender and Poverty: A Global Picture. *Economic and Political Weekly*, 41(21):2131-2139.
- Chen, MA. 2007. *Rethinking the Informal Economy: Linkages with the Formal Economy and the Formal Regulatory Environment*. Working Paper No. 46, United Nations Department of Economics and Social Affairs. https://www.un.org/esa/desa/papers/2007/wp46_2007.pdf [23 Oktober 2021].

- Chigudu, D. 2021. Street entrepreneurship in the wake of Covid-19: The dilemma of street vending and strategies for endurance. *International Journal of Economics and Business Administration*, 9(1):257-273.
- Cousins, B. 2018. Employment in informal-sector agriculture in South Africa. In: Fourie, (ed.). *The South African informal sector: creating jobs, reducing poverty*. Cape Town: HSRC Press, pp. 353-381.
- Creswell, JW. 2014. *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 4th ed. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Department of Co-Operative Governance and Traditional Affairs (South Africa). 2020. *Disaster Management Act, 2002: Amendment of Regulations Issued in terms of Section 27(2)*. (Notice 446). *Government Gazette*, 43199:3-17, 02 April.
- Department of Small Business Development (South Africa). 2020. *Directions Issued in Terms of Regulation 4(9) of the Regulations Made Under Section 27(2) of the Disaster Management Act, 2002 (Act No.57 Of 2002): Measures to Prevent and Combat the Spread of Covid-19*. (Notice 522). *Government Gazette*, 43306, 12 May.
- Diwakar, V. 2020. *From pandemics to poverty: Hotspots of vulnerability in times of crisis*. https://cdn.odi.org/media/documents/coronavirus_from_pandemics_to_poverty3.pdf [25 Oktober 2021].
- Du Plooy-Cilliers, F, Bezuidenhout, R & Davis, C. 2014. *Research Matters*. Claremont: Juta.
- Dul, J & Hak, T. 2008. *Case Study Methodology in Business Research*. Boston, MA: Elsevier.
- Flick, U. 2018. *The SAGE Handbook of Qualitative Data Collection*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Fourie, FCvN. 2018a. Enabling the forgotten sector: Informal-sector realities, policy approaches and formalisation in South Africa. In: Fourie (ed.). *The South African informal sector: creating jobs, reducing poverty*. Cape Town: HSRC Press, pp. 439-476.
- Fourie, FCvN. 2018b. *The South African informal sector: creating jobs, reducing poverty*. Cape Town: HSRC Press.
- Guest, G, MacQueen, KM & Namey, EE. 2012. *Applied Thematic Analysis*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Thai, HMH, Dinh, PQ & Nguyen, PT. 2021. The resilience of street vendors in surviving Covid-19 crisis in Hanoi, Vietnam. In: *Global reflections on Covid-19 and urban inequalities*. Bristol: Bristol University Press, pp. 155-164.
- Haysom, G, Crush, J & Caesar, M. 2017. *The urban food system of Cape Town, South Africa*. Hungry Cities Report No. 3. Cape Town: Hungry Cities Partnership African Centre for Cities.
- Hendricks, A. 2020. *Covid-19: Lockdown hits informal traders*. <https://www.groupup.org.za/article/covid-19-informal-traders-close-shop/> [19 April 2020].
- Hill, J, Mchiza, Z, Puoane, T & Steyn, NP. 2018. Food sold by street-food vendors in Cape Town and surrounding areas: a focus on food and nutrition knowledge as well as practices related to food preparation of street-food vendors. *Journal of Hunger & Environmental Nutrition*. <https://doi.org/10.1080/19320248.2018.1434104>.
- Horber, J. 2018. *The right to a 'world class city'?: Street trading, public space and urban governance in the Cape Town city centre*. Unpublished Master's dissertation, University of Cape Town.
- ILO (International Labour Organization). 1993. *Resolution concerning statistics of employment in the informal sector, adopted by the Fifteenth International Conference of Labour Statisticians*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087484.pdf [25 Januarie 2021].
- ILO (International Labour Organization). 2013. *Measuring informality: A statistical manual on the informal sector and informal employment*. Geneva: ILO.
- ILO (International Labour Organization). 2018. *Women and men in the informal economy: A statistical picture*. 3rd ed. Geneva: ILO.
- ILO (International Labour Organization). 2020a. *The impact of the COVID-19 on the informal economy in Africa and the related policy responses. (ILO brief)*. Geneva: ILO.
- ILO (International Labour Organization). 2020b. *Protecting migrant workers during the COVID-19 pandemic Recommendations for Policy-makers and Constituents. (Policy brief)*. Geneva: ILO.

- ILO (International Labour Organization). 2020c. *The impacts from a COVID-19 shock to South Africa's economy and labour market. (Rapid Country Assessment)*. Geneva: ILO.
- Jain, R, Budlender, J, Zizzamia, R & Bassier, I. 2020. *The labour market and poverty impacts of Covid-19 in South Africa*. NIDS-CRAM Wave 1. Cape Town: SALDRU, University of Cape Town.
- Kingdon, G & Knight, J. 2001. *Why high open unemployment and small informal sector in South Africa?* Oxford: Centre for the Study of African Economies, Department of Economics, University of Oxford.
- Ledingoane, CM & Viljoen, JMM. 2020. Employment growth constraints of informal enterprises in Diepsloot, Johannesburg. *Acta Commercii*, 20(1), art. #827. <https://doi.org/10.4102/ac.v20i1.827>.
- Ligthelm, AA. 2004. Profile of informal microenterprises in the retail sector of South Africa. *Southern African Business Review*, 8(1):39-52.
- Ligthelm, AA. 2006. Size estimate of the informal sector in South Africa. *Southern African Business Review*, 10(2):32-52.
- Ligthelm, AA. 2013. Confusion about entrepreneurship? Formal versus informal small businesses. *Southern African Business Review*, 17(3):57-75.
- Makaluzo, N & Burger, R. 2018. Job-seeker entry into the two-tiered informal sector in South Africa. In: Fourie (ed.). *The South African informal sector: creating jobs, reducing poverty*. Cape Town: HSRC Press, pp. 178-200.
- Maphanga, C. 2020. *Joburg issues permits to informal food traders after lockdown regulations amendment*. <https://www.news24.com/SouthAfrica/News/joburg-issues-permits-to-informal-food-traders-after-lockdown-regulations-amendment-20200407> [19 April 2020].
- Marchiori, T & Prandini Assis, M. 2021. *The impact of COVID-19 laws on street vendors and market traders: Trends and insights from Latin America*. WIEGO Resource Document No. 21. Manchester, UK: WIEGO.
- Merriam, SB. & Tisdell, EJ. 2016. *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Mkhize, S, Dube, G & Skinner, C. 2013. *Informal Economy Monitoring Study: Street Vendors in Durban, South Africa*. Manchester: Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing (WIEGO).
- Nkrumah-Abebrese, B. 2016. *Factors influencing street trading in the Tshwane central business district*. Unpublished Master's dissertation, University of Johannesburg.
- Nkrumah-Abebrese, B & Schachtebeck, C. 2017. Street trading in South Africa: A case of the Tshwane central business district. *Acta Universitatis Danubius*, 13(3):128-138.
- Rafapa, M. 2020. *Covid-19: Street vendor says she can now feed family of 17 under relaxed regulations*. <https://www.groundup.org.za/article/covid-19-street-vendor-says-she-can-now-feed-family-17-under-relaxed-regulations/> [19 April 2020].
- Rakabe, E. 2020. *Eddie Rakabe: Informal business relief isn't hitting the mark*, <https://www.fin24.com/Opinion/eddie-rakabe-informal-business-relief-isnt-hitting-the-mark-20200416-2> [20 April 2020].
- Ranchhod, V & Daniels, RC. 2021. Labour market dynamics in South Africa at the onset of the COVID-19 pandemic. *South African Journal of Economics*, <https://doi.org/10.1111/saje.12283>.
- Rogan, M & Skinner, C. 2017. *The nature of the South African informal sector as reflected in the Quarterly Labour-Force Survey, 2008-2014*. <https://www.redi3x3.org/sites/default/files/Rogan%20%26%20Skinner%202017%20REDI3x3%20Working%20Paper%2028%20Informal%20sector%20in%20SA%20-%20QLFS%20analysis.pdf> [23 Oktober 2021].
- Rogan, M & Skinner, C. 2018. The size and structure of the South African informal sector 2008-2014: A labour-force analysis. In: Fourie (ed.). *The South African informal sector: creating jobs, reducing poverty*. Cape Town: HSRC Press, pp. 77-102.
- Rogan, M & Skinner, C. 2020. *The COVID-19 crisis and the South African informal economy: 'Locked out' of livelihoods and employment*. NIDS-CRAM Wave 1. Cape Town: SALDRU, University of Cape Town.
- Rogerson, CM. & Rogerson, JM. 2022. The impacts of COVID-19 on urban tourism destinations: The South African experience. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 11(1):1-13. DOI: <https://doi.org/10.46222/ajhtl.19770720.207>.
- Sassen, S, Galvaan, R & Duncan, M. 2018. Women's experiences of informal street trading and well-being in Cape Town, South Africa. *South African Journal of Occupational Therapy*, 48(1):28-33.

- Skinner, C & Haysom, G. 2016. *The informal sector's role in food security: A missing link in policy debates?* Working Paper 44. Cape Town: PLAAS, UWC and Centre of Excellence on Food Security.
- Skinner, C & Rogan, M. 2019. *The informal economy: is policy based on correct assumptions?* <https://www.econ3x3.org/article/informal-economy-policy-based-correct-assumptions> [22 Oktober 2021].
- Skinner, C & Watson, V. 2020. Planning and informal food traders under COVID-19: the South African case. *Town Planning Review*, Doi: 10.3828/tpr.2020.38.
- Sosyal, Bilgiler, Eğitimi, Araştırmaları & Dergisi. 2021. Using coping strategies of informal sector traders amid COVID-19 in Indonesia for Social Studies teaching materials on realizing SDGs. *Journal of Social Studies Education Research*, 12(3):144-174.
- South African Informal Traders Alliance. 2020. *Street vendors are allowed to operate during level 3 of the national lockdown, but flea markets remain closed.* <https://www.facebook.com/SAInformalTraders/> [25 Oktober 2021].
- Stad Kaapstad. n.d. *Informal trading.* <http://www.capetown.gov.za/work%20and%20business/doing-business-in-the-city/business-support-and-guidance/informal-trading> [5 April 2020].
- Statistics South Africa. 2014. *Gross domestic product, Third quarter 2014.* (Statistical release P0441). Pretoria: Government Printers.
- Statistics South Africa. 2019. *Survey of Employers and the Self-employed 2017.* (Statistical release P0276). Pretoria: Government Printers.
- Statistics South Africa. 2020a. *Quarterly Labour Force Survey Quarter 1:2020.* (Statistical release P0211). Pretoria: Government Printers.
- Statistics South Africa. 2020b. *Quarterly Labour Force Survey Quarter 2:2020.* (Statistical release P0211). Pretoria: Government Printers.
- Sustainable Livelihoods Foundation. 2018. *Value chains and the informal economy.* <http://livelihoods.org.za/wp-content/uploads/2018/07/Value-Chain-infographic.pdf> [5 April 2020].
- Tabe, FB. 2014. Street Trading in the Central Business District of Cape Town 1864-2012: A Study of State Policies. Unpublished Doctoral thesis, University of the Western Cape.
- Tawodzera, G. 2019. The nature and operations of informal food vendors in Cape Town. *Urban Forum*, 30(3):443-459. <https://doi.org/10.1007/s12132-019-09370-8>.
- Tawodzera, G, Chikanda, A, Crush, J & Tengeh, R. 2015. *International Migrants and Refugees in Cape Town's Informal Economy.* Southern African Migration Programme (SAMP) Migration Policy Series No. 70. Waterloo, Canada: Southern African Migration Programme, International Migration Research Centre, Balsillie School of International Affairs.
- Tawodzera, G & Crush, J. 2019. *Inclusive growth and the informal food sector in Cape Town, South Africa.* Hungry Cities Report No. 16. Cape Town: Hungry Cities Partnership.
- Thulare, MH & Moyo, I. 2021. COVID-19 and street traders in the City of uMhlathuze, KwaZulu-Natal, South Africa: On responses and adaptation mechanisms. *Cogent Social Sciences*, 7:1, 2006392, DOI:10.1080/23311886.2021.2006392.
- UNDP (United Nations Development Programme). 2020. *Covid-19 in South Africa: Socio-economic impact assessment.* Pretoria: UNDP South Africa.
- Valodia, I. 2020. *Imraan Valodia: A new, fairer economy is possible, but that would mean sacrifice.* <https://www.news24.com/news24/Analysis/imraan-valodia-a-new-fairer-economy-is-possible-but-that-would-mean-sacrifice-20200507> [9 November 2020].
- Wegerif, MCA. 2020. "Informal" food traders and food security: experiences from the Covid-19 response in South Africa. *Food Security*, 12:797-800. <https://doi.org/10.1007/s12571-020-01078-z>.
- Willemse, L. 2013. Trading hope: Working conditions of sub-Saharan immigrant street traders in Johannesburg and Tshwane. *Africa Insight*, 42(4):166-185.
- Yin, RK. 2009. *Case Study Research: Design and Methods.* Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.